Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия:
zaman.smikbr.ru

2009 жыл
17-чи январь,
шабат кюн.
№ 6 (18107)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ **ВРЕМЯ** ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

М.М.Шогеновну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

ШОГЕНОВ Мухамед Маевични башха ишге кёчгени бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини ишлерини управляющисини къуллугъундан эркин этерге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти
А.КАНОКОВ

Нальчик шахар,
2009 жылда
15-чи январьда
№7-УП

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини ишлерини управляющисини юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

КАЛОВ Замир Ауесовични Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини ишлерини управляющисине салыргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти
А.КАНОКОВ

Нальчик шахар,
2009 жылда
15-чи январьда
№8-УП

ТЮБЕШИУ

Район, шахар да, кёз кёре тургъанлай, тюрленнгендиле

Республиканы районларыны бла шахарларыны администрацияларыны башчылары бла жангы жылда биринчи тюбешиуюн КъМР-ни Президенти Арсен Каноков эски жумушдан башлагъанды:ала оноу этген жерледе хал къалай баргъанына тынгылагъанды. Бу жол отчёт этерге кезиу Бахсан шахар округну таматасы Анатолий Бифовха бла Бахсан муниципальный районну администрациясыны башчысы Альберт Каздоховха жетгенди.

Алагъа сёз берирни аллында уа, Президент жангы башчыла салыннганлы алгъын проблемаладан къутулалмай тургъан районда бла шахарда хал кёз кёре тургъанлай игиленнгенин чертгенди. «Ала социальный жумушлагъа артыкъда уллу эс бурадыла. Анга районда жашагъанланы алагъа ыразы болгъанлары да шагъатлыкъ этеди. Андан сора да, аланы башламчылыкълары бла анда кёп хайырлы проектле жашауда бардырыладыла. Аны хайырындан а район дотациясын 8 процентге азайтханды. Оноучуланы аны мындан ары да азайта барыр умутлары барды»,-дегенди.

Арсен Баширович алыкъа проблемала да кёп болгъанларын, алай район,шахар башчыда аланы юслеринден иги билгенлерин, аланы кетериуню амалларын да излегенлей тургъанларын чертип айтханды.

Биринчи болуп Бахсан шахарны таматасы отчёт этгенди. Ол сёзюн демография болумдан башлагъанды эмда быйыл 1-чи январьгъа шахарда дайым да жашап тургъанланы саны 57 минг 800 адамгъа жетгенин, былтыр 9 айны ичинде халкъны санына 266 адам къошулгъанын билдиргенди.

Экономика болумну юсюнден айтханда, аны къурагъан промышленностьду, эл мюлкдю эм сатыу-алыуду. Промышленностьда кёрюмдюле игиленнгендиле. Озгъан жылда тогъуз айны ичинде бу бёлюмде битеу да 533 миллион сом багъасы иш, жумуш да тамамланнганды, ол а 141 процентге аслам болгъанды. Мындан ары да промышленность продукцияны ёлчемин 1,5 кереден асламгъа кёбейтирге, аны 2011 жылгъа дери 1 миллиард сомгъа жетдирирге, жыл сайын 15 процент чакълы бирге ёсдюре барыргъа белгиленеди.

Шахарны эл мюлк жерлери 13700 гектарны тутадыла. Алада асламысында мирзеу, тахта кёгетле эм жемишле ёсдюрюледиле. Битеу да 800 миллион сом багъасы продукция чыгъарылгъанды. Артыкъда малчылыкъ, юй къанатлычылыкъ жаны бла хал игиленнгенди, малланы саны былтырны 9 айында, аны аллында жылны ол кезиую бла тенглешдиргенде, 28 процентге ёсгенди, эт, сют, жумуртхала чыгъарыу а 102 процентге жетдирилгенди. 2011 жылгъа эл мюлк продукцияны чыгъарыуну 110 процентге жетдирирге белгиленеди. Кеслери мюлк жюрютгенлеге да болушлукъ этиледи, аллай 300-ден артыкъ адамгъа 78 миллион сом кредит берилгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Суратланы **Р. МАМИЕВ** алгъанды.

Къытлыкъгъа къарамай

Ипотека корпорация жашау юйле ишлерикди

КъМР-де жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчеми 2008 жылда 4-чю кварталда 3538 сомду деп тохташдырылгъанды, деп билдиргенди КъМР-ни урунуу эм социальный айнытыу министри Тюбейланы Альберт Правительствону жыйылыуунда.

Жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчеми аны аллында квартал бла тенглешдиргенде 2,3 процентге ёсгенди эмда бир адамгъа тергегенде 3538 сом, ишлегенлеге -3777, пенсиячылагъа -2797, сабийлеге 3391 сом болгъанды. КъМР-ни Правительствосуну Председатели Андрей Ярин бюджет сферада иш хакъны бек аз ёлчеми 4330 сом, ишсизлеге берилген пособие 4900 сом болгъанларын эсге алсакъ, ол кёрюмдю аман тюйюлдю,дегенди.

Финансла министр Азрет Бишенов муниципальный къуралыулагъа бюджетлерин толтура туруп чыкъгъан касса башхалыкъланы тюзетирге, табийгъат къыйынлыкъланы хаталарын кетериу бла байламлы къоранчлагъа республикалы бюджетден кредитле бериуню эмда аланы хайырланыуну бла къайтарыуну жорукъларында болгъан тюрлениуле бла шагъырей этгенди.

Къурулуш эм архитектура министри Михаил Афашагов республиканы Президенти салгъан борчланы толтуруу жаны бла къаллай мадарла этилгенлерин, ол санда быйыл бюджетден тышында тюшген ахчагъа жашау журтладан отуз минг квадратный метри ишленип, хайырланылыргъа бериллигин билдиргенди. Къабыл этилиннген бегимде Правительствону членлери республикалы ипотека агентствону эмда «Къабарты-Малкъар ипотека корпорация» ОАО-ну къатышыулары бла кёп фатарлы жашау юйню (Нальчик ш., Кулиев орам,13-чю-17-чи юйле) ишлеп бошаргъа кереклисин жазгъандыла. Ипотека корпорация дагъыда Нальчикде юч кёп фатарлы юйню ишлетирикди:Московская орамда 1-чи эм 7-чи, Атажукин орамда 10-чу юйлени.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

ТЕКУЛАНЫ Къурманбий – Терк районну Жангы Малкъар элини администрациясыны башчысы:

Тохтамай алгъа барыргъады мураты

- Къурманбий Ханапиевич, бек алгъа Жангы жыл бла алгъышларгъа эркин этигиз. Экинчиден, былтыргъы кёрюмдюлеригизге ыразымысыз?

- Сау бол, Жангы жыл барыбызгъа да огъурлу жыл болсун. Былтыргъы кёрюмдюлерибизге уа ыразыма. 2008 жылны итогларына кёре, бизни администрациябыз районда биринчи жерни алгъанды. Элде социальный вопросланы тамамлау жаны бла кёп иш этилгенди. Сёз ючюн, иги кесек эски суу ызла алышындырылгъандыла, Культура юйюбюзге евроремонт этилгенди, элни тапландырыу эм санитар тазалау ишле бардырылгъанлай тургъандыла.

- Сиз энчи белгилеп айтырча, озгъан жылда элигизде абери болгъанмыды?

- Сёзсюз, Жангы Малкъарны 50-жыллыгъын белгилегенибиз бизге уллу къууанч болгъанды. Ол заманда элни администрациясыны башчысы КъМР-ни эм КъМР-ни Парламентини сыйлы грамоталары бла саугъаланнган эди.

- Быйылгъа планларыгъыз къаллайладыла?

- Этилирге керекли ишле бардыла. Бек алгъа Центральная орамда 710 метрде эски суу ызны алышындырыргъа, Советская орамда бир минг квадрат метр асфальт салыргъа эм былтырдан эсе быйыл иги ишлерге муратыбыз барды.

- Жангы жылгъа кимле бла тюбегенсиз?

- Юйюрюм бла.

- Байрамланы кёбюсюнде бир бирге саугъа этилмей болмаучуду. Къаллай саугъа артыгъыракъда багъалы болгъанды сизге быйылгъы Жангы жылны аллында?

- Къуру байрамлада угъай, харкюнлюк жашауда окъуна мен бек уллу саугъагъа оноуунгда болгъан адамланы жанындан этген ишинге ыразылыкъларын санайма.

- Он кюнню ичинде къыш каникулла болдула. Ишлегенми этдигиз, солугъанмы этдигиз?

- Он кюнню ичинде эллилени жарсыуларына къалай къайгъырмай тургъун. Аны себепли, къуллугъубуз излегенча, ишлеген этгенбиз.

- Жууукъларыгъызгъа- тенглеригизге, эллилеригизге да Жангы жылгъа тежер затыгъыз болур?

- Сёзсюз, саулукъ-эсенлик, монглукъ. Элибизде, саулай республикабызда да жашагъанла бир бирни ангылаулукъда мамыр жашау этерлерин бек сюеме.

Ушакъны **ТОКУМАЛАНЫ Хусейн** бардыргъанды.

Айтхылыкъ жерлешлерибиз

Адамланы сейирлик музыка бла саугъалагъан дирижёр

Санкт-Петербургда Юрий Темиркановну юбилейине аталгъан байрамлы ишле бошалдыла, къышда бардырылыучу тёрели «Площадь искусств» фестиваль да – ол маэстрону жыл сайын бек сюйген шахарына этген саугъасыды. Къабарты-Малкъардан ары барып, аламат музыка байрамны кёргенле уа ёхтемлене болурла айтхылыкъ жерлешлери бла.

«Индрис Кажаровну жырларын сюеме»

Маэстро бла тюбешип, андан интервью алгъан бек къыйынды, бютюнда ол юбилейин белгилеген кюнледе. Аны бош заманы жокъду демеклик, дирижёрну жашау жоругъун билмегенден айтырыкъды алай – Темиркановну заманы бир беш жыл алгъа минутларына дери белгиленипди. Ушагъыбыз да «къазауат» эди, ол да насыпхады, деригим келеди.

Юбилей концертинде уа къабарты жырлагъа попурри согъулгъанда, Темирканов ышарды да: «Мен Индрис Кажаровну музыкасын бек сюеме, аны айырмалы хатын олсагъат танырыкъса, тюз да жырларын эшитгенлей. Аланы мени оркестрим сокъгъанда, бек хычыуун кёрюннгенди», - деди.

Туугъан кюнюнгю къалай белгилединг деген соруугъа, хар замандача, жууабы чамлы эди: «Мен жаратмагъанма ол кюнню. Бир сагъыш этигиз – тёгерек асыры аламатдан, кесими жап-жаш сунуп тургъанымлай, манга уа барысы да «70-жыллыгъынг бла...» - дейдиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КОЛЛЕГИЯ

Архивни хатерлери бла кёпле хайырланадыла

Къабарты-Малкъарны тарыхында, илмуну айнытыуда, адамланы жумушларын толтурууда республиканы Ара архив службасында ишлегенлени юлюшлери болмагъанча уллуду. Аны бу службаны башчысы Арсен Каров коллегияда чертгенди. Анда архивистле озгъан жылда тамамлагъан ишлерини итогларын чыгъаргъандыла, юсюбюздеги жылгъа планларын белгилегендиле.

Арсен Каров докладында айтханнга кёре, озгъан жылда КъМР-ни Парламенти «КъМР-де архив службаны юсюнден» законну къабыл этгени бла архив ишде тюбеген кемчиликлени бир мардагъа келтирирге онг чыкъгъанды. Тамамланнган жумушланы юслеринден айтханда уа, тюрлю-тюрлю учреждениялагъа, адамлагъа керекли информацияны тапдырыу биринчи жерни алады.

Алай бла озгъан жылгъа республиканы Президентине бла Правительствосуна, РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де управлениясына 34 документ жиберилгенди. Республиканы законла чыгъарыучу баш органыны 70-жыллыгъына, жамауат къуллукъчу Тембора Мальбаховну юбилейине, Къабарты-Малкъарны тарыхында 1921-2005 жыллада магъаналы ишлени тизмесин къураудa эм башха быллай документлени жарашдырыугъа бютюнда уллу кюч салыннганды.

2008 жылда битеу да бирге 5464 социально-право эм 214 тематикалы излем толтурулгъанды. Читальный заллагъа битеу да бирге 2527 адам келгенди, аладан 372-си илму къуллукъчула эдиле.

Архив службаны фондуну документлери республикалы байрамланы къурагъанда да хайырланнгандыла. Тюрлю-тюрлю темалагъа ол санда Россейни Архив службасыны бла ВЛКСМ-ни 90-жыллыкъларына, Тембора Мальбаховну эм КъМР-ни законла чыгъарыучу органыны юбилейлерине жоралап 9 кёрмюч жарашдырылгъанды. Республиканы тарыхыны юсюнден документлени жыйымдыкъларын басмалагъандыла. «Нальчик округну Терк областыны эллеринде юйюрлерини тизмесини» 4-чю эм 5-чи китаплары, «Къабарты бла Малкъар. Сыйлары-намыслары жюрюген адамла» деген буклет, «Архивы и общество» журналны 4-чю номери чыгъарылгъандыла.

Служба шёндюгю технологияланы да хайырланады, электрон каталогга 7800 документ кийирилгенди, интернетде кесини сайтын ачханды.

Жыйылыуда башхала да сёлешгендиле. Докуметлени хайырланыу эм методика жаны бла бёлюмню башчысыны къуллугъун толтургъан Елена Шхагапсоева айтханнга кёре, кёбюсюнде иш къыйын болумда бардырыладыды. «Болушлукъ излеп келгенлени саны жылдан жылгъа ёседи, аладан бирлери архив службаны иши бла иги шагъырей болмагъанлары ючюн, аланы жумушлары тамамланмай да къаладыла.

«Мен иги ишлегеним ючюн грамота бла саугъаланнган эдим, алай аны аты, ол къайсы жылда берилгени эсимде тюйюлдю, грамота уа быллай, къызыл тюрсюнлю эди», - деп келгенлеге бизни болушур амалыбыз ахыр да жокъуду.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ДУНИЯДАН ХАПАРЛА

Киевни терслейдиле

Украина россейли газны Европагъа жибермей тохтатханыны хатасындан Балканлада шахарла, элле да сууукъдан бек къыйналадыла. Предприятияла ишлерин тохтатхандыла, окъуучула болжалсыз каникуллагъа чыкъгъандыла. «Росгазны» келечисини айтханына кёре, газны быргъылада басымы 70 атмосфера чакълы бола эсе да, ол Европа жанына жиберилмей турады.

Бир-бир тыш къыраллы басма органла «газ ючюн сермешде» анга къатышмаулукъну сайлагъан эселе да, бир-бирле уа Киевни терслейдиле. Сёз ючюн, французлу «Фигаро» «даулаш башланнгандан бери да Украина Европаны басынчакъларгъа, кесини финансла бла байламлы даулашында аны сауутнуча хайырланыргъа кюрешеди»,-деп жазгъанды.

Консорциум къураргъа чакъырады

Россей жаны европалы партнёрла бла газны Украинаны жери бла Европагъа барыуун жалчытырыкъ консорциум къураргъа чакъыргъанды. Аны юсюнден РФ-ни Правительствосуну Председатели Владимир Путин «Газпромну» эм газ бла кюрешген италиялы къауум бла тюбешгенинде айтханды:

-Бюгюн биз, бу ишде ким терс, ким тюз болгъанын излеп турмай, газны Европагъа тапдырыуну амалын этерге керекбиз. Аны жалчытыр ючюн, келигиз, халкъла аралы консорциум къурайыкъ. Ол «Газпромдан» кереклиси чакълы газны алып, Европагъа бериуню жалчытыгъыз деп, Украинагъа берип турса, бу проблемадан къутулургъа боллукъбуз,-дегенди Владимир Путин тюбешиуде. Италиялы эки компания боллукъ консорциумгъа къатышырыкъларын билдиргендиле, анга европалы къыралланы газчыларын къатышыргъа чакъырлыкъларын да айтхандыла.

Евросоюзну оюму

ИТАР-ТАСС-ны келечисини айтханына кёре, Евросоюз эки оюмгъа келишгенди: Киев ышаннгылы партнёрду деген атын толусунлай тас этгени ючюн Россей Европаны къыралларына газны тапдырыргъа деп эки газ ызны – «Северный поток» деген ызны Балтика тенгизни тюбю бла Германиягъа дери эм «Южный поток» деген ызны да Россейден Болгариягъа эм Италиягъа дери Къара тенгизни тюбю бла ишлерикди.

Экспертлени айтханларына кёре, ол газ ызланы терк окъуна хайырланыргъа берирге Россейни къолундан келликди. Украина уа эндиге дери транзит газ ючюн алып тургъан ырысхыдан къуру къаллыкъды.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.

Район, шахар да, кёз кёре тургъанлай, тюрленнгендиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Сатыу-алыуда кёрюмдюле да ёсе барадыла, аланы ёлчемлери 1 миллиард 302 сомгъа жетгендиле, аланы 1,7 миллиард жетдирир ючюн жыл сайын 20 процентге ёсдюрюрге белгиленеди.

Жашау-коммунальный секторгъа энчи эс бурулгъанды. Суу быргъыланы 5,5 километри алышындырылгъанды, жылыу берген ызла да жангыртылгъандыла. Былтыр ноябрьден бери халкъ суу бла чырмаусуз жалчытылынып тургъанды. Шахарны бюджетини ахчасына 11 жангы котельня ишленнгенди, 33 италиялы газ котёл салыннганды. Аны хайырындан бюджет ахчаны иги кесеги аялгъанды.

«Россейни гражданларына тынгылы эм учуз да жашау журтла» деген миллет проектни жашауда бардырыр муратда шахарны оноучулары социальный жашау журтлагъа жер участкала бёлгендиле. Бусагъатда 130-фатарлы эм 48-фатарлы юйлени проект-смета документациялары хазырдыла. Битеу да 553 фатар ишлеп берирге белгиленеди. Жаш юйюрлеге да юйле ишлерге себеплик этиледи, 50 адам ипотека кредит алгъанды, 29 жаш юйюр жашау болумларын игилендиргенди.

Транспортха жетгенде, шахарны башчысы Арсен Каноковха бла транспорт эм жол мюлк министр Ануарби Суншевге шахарны тышы бла Прохладный-Приэльбрусье жолгъа асфальт салыргъа себеплик этгенлери ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди. Ол билим бериуню, саулукъ сакълауну учреждениялары да миллет проектлеге кёре керекли оборудование, техника да берилгенин чертгенди. Жаланда бир-бир специалистле жетишмегенлерине тарыкъгъанды.

Культура ишде,ол айтханнга кёре, сабийлени бла жаш адамланы хунерликлерин ёсдюрюуге, аланы юйретиуге, тёрели эм дин культураланы айнытыугъа энчи магъана бериледи. Аны себепли культура учреждениялары ырысхы-техника болумларын игилендириуге дайым да эс бурады, анга деп шахарны бюджетинден 1 миллион сом бёлюннгенди.

Финансла бла халны юсюнден айта, Анатолий Бифов арт жыллада шахарны бюджетини кеси файдалары 2,2 кереге, налогладан тюшген ахча былтырны тогъуз айында 75 процентге, налогдан тышындан келген файда да 3,2 кереге ёсгенлерин, аны кредит борчу 13,3 миллион сомгъа азайгъанын чертгенди.

Проблемаланы юслеринден сагъына, ол шахаргъа бек алгъа 10 автобус алыргъа эмда сууну тазалагъан сооружениялары жангыртыргъа керек болгъанын айтханды. Андан сора да, Дугулубгейде канализация коллекторну, сабий поликлиниканы, ара межгитни да къурулушларын ахырына жетдирмей жарарыкъ тюйюлдю, 240 жери болгъан багъыу корпусну да ишлерге керек болуп турады.

Шахарны башчысы мындан ары къаллай ишле тамамларгъа мурат этгенлерин да билдиргенди. Ол шахарда адамла солургъа келирча жерни тапландырыргъа, юйлени арбазларында сабийле ойнарча майданчыкъла къураргъа, шахарны ара кесегин жангыртыргъа, гипермаркет ишлетирге сюеди.

Арсен Каноков къаллай бир котёл алышыннганын, аладан къаллай бир хайыр да чыкъгъанын билирге сюйгенди. Отуз жангы котёл салыннганын, ала юйлени жылытыугъа къоранчланы 60 процентге азайтханларын эшитгенде, ыразы болгъанды. Автобусла бла да себеплик этерге кереклисин айтханды. Специалистле жетишир ючюн а, энчи набор бла окъутургъа керек болур,дегенди. Ол администрацияланы башчыларындан ичер сууну качествосуна, ол жыйышдырылгъан жерлени сакълаугъа уллу эс бурурларын излегенди. «Проблемаланы кётюре эсегиз, аланы кетериуню амалларын, аны ючюн керек боллукъ ахчаны ёлчемин да шарт кёргюзтюрге керексиз. Быйылдан башлап сизни хар биригиз бла да кварталгъа бир кере тюбеширикме. Ол заманда жетишимлеригизни, жартылыкъларыгъызны да туура этигиз, сизге буйрукъланы ма алагъа кёре этерикме»,-дегенди.

Андан сора жыйылгъанла Бахсан районну башчысы Альберт Каздоховха тынгылагъандыла. Ол районну халкъы асламысында эл мюлк бла кюрешгенин, республикада этни 15 проценти, сютню 17, мирзеулюк битимлени 19, жемишлени 13, тахта кёгетлени 10, промышленность производствону товарларыны 1 проценти да ма мында чыгъарылгъанларын чертип айтханды. Былтыр эл мюлк продукциядан 2 миллиард 503 миллион сом багъасы, аны аллында жыл бла тенглешдиргенде, 3 процентге аслам чыгъарылгъанды, белгиленнген инвестиция проектле жашауда бардырылсала, 2012 жылгъа ол ёлчемни 4 миллиард 300 миллион сомгъа жетдирирге белгиленеди, деп билдиргенди.

Промышленность комплекс да 2007 жылдан эсе 315 процентге кёп продукция чыгъаргъанды. Мында ишлегенлени саны да 157 процентге ёсгенди. Аланы орталыкъ иш хакълары 8020 сомгъа жетгенди. Жангы производстволаны ачыу жаны бла мадарла да этиледиле. Анга инвестиция проектле уллу себеплик этедиле. Бусагъатда аллай проектлени хайырларында къуралгъан «Агроком» теплица комплекс, «Бахсан-бройлер» агрогруппа, «Заюковону сют заводу» ООО, иги ишлеп, хайыр бередиле. Инвестиция политика тюз бардырылгъаны себепли ишсизлени саны къысхаргъанды, бюджетни дотациясы 2006 жылдан эсе 13,8 процентге азайгъанды, 609 жангы ишчи жер къуралгъанды.

Арт эки жылны ичинде республикалы инвестиция программагъа кёре, суу быргъыланы 12,1 километри алышындырылгъанды, 16,8 километрге жангы суу ыз тартылгъанды, эки скважина къазылгъанды, дагъыда бешиси тазаланнганды. Аны хайырындан Заюковода, Исламейде, Атажукин, Кишпек, Огъары эм Тёбен Куркужин элледе суу къытлыкъдан къутулургъа онг чыкъгъанды. 2007-2008 жыллада эллени ичлеринде жолланы 29 километри жангыртылгъанды, уллу кёпюр ишленнгенди.

Район башчы бюджетге ахча заманында эм толусунлай тюшгенини, миллет проектлени жашауда бардырылгъаныны хайырындан демография болум игиленнгенин белгилеп айтханды. Ол билдиргеннге кёре, 2005 жыл бла тенглешдиргенде, 355-ге кёп сабий туугъанды, къагъанакълай ёлгенлени саны эки кереге азайгъанды, 2008 жылда халкъны санына 634 адам къошулгъанды (2005 жылда уа -253).

Отчётха тынгылап бошагъандан сора Арсен Каноков былтырны итогларына кёре Бахсан район алчы жерни алыргъа боллукъду,дегенди. Ишни мындан ары да ма алай тири, ахшы бардырыргъа кереклисин чертгенди.

Ахырында жыйылыуда жер-жерли самоуправлениялы органларыны финанс-мюлк ишлери сюзюлгендиле эмда келир заманнга борчла салыннгандыла.

Тюбешиуге КъМР-ни Правительствосуну Председатели Андрей Ярин, КъМР-ни Президентини Администрациясыны башчысы Альберт Кажаров, КъМР-ни Президентини советниги Уяналаны Аминат, Правительствону членлери, министерстволаны башчылары къатышхандыла.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Адамланы сейирлик музыка бла саугъалагъан дирижёр

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Журналистле уа анга адепсизирек соруула да бергендиле. Аладан бири аны къайсы миллетни келечиси болгъаны бла байламлы эди: «Битеу айтхылыкъ музыкантла, асламысында, чюйютлюледиле. Сизни къабартылы болгъаныгъыз а кертимиди?» Олсагъат, биягъы чамы бла, жууаплады маэстро да: «Мен альтист болуп башлагъан эдим сахнадагъы ишими. Алай Кавказдан болгъаным себепли, анда уа къаманы силдеу тёрели затды, мен да, къолум бла алай силдеп турурча, дирижёр андан болгъанма».

Башха журналист а Юрий Хатуевич Италияны премьер-министри Сильвио Берлускони бла тюбешгенигизде нени юсюнден болгъанды ушагъыгъыз, деп соргъанды. «Аны айрыкамында кёп сёлешгенбиз, алай нени юсюнден болгъанын а билдирлик тюйюлме, къыйналыгъыз», - деп ышаргъанды.

2009 жылдан а ол Парманы симфония оркестрине башчылыкъ этеди. Римге да терк-терк барады, италиялыла темпераментлери эм бир кесек уллу кёллюлюклери бла кавказлылагъа ушагъанлары ючюн сюеди.

Иш кёллюлюкдю жетишим мурдору

Аны жетишимини жашырынлыгъы иш кёллюлюгюдю эм насыбы тутханындады. Жаш музыкантлагъа уа дайым ишлеп турургъа керекди, дейди кёпню кёрген эм билген маэстро. Аны насыбы уа гитчелигинде окъуна тутханды – къоншулары Юрийге бла аны къарындашы Борисге музыкадан дерсле берирге кеси ыразылыгъын билдиргенинде эди. Къалгъаны уа къарындашланы иш кёллюлюклерине, фахмуларына кёре болгъанды.

Юбилей бла байламлы дагъыда бир магъаналы шарт белгили болгъанды жамауатха: 40 кюнню ичинде Темирканов Петербургдан Москвагъа композитор Родион Щедринни спектаклини репетицияларына жюрюп тургъанды. Аны юсюнден бизге Михаил Швыдкой айтханды. Щедрин а, ыразылыгъын билдире, Юрий Хатуевичге «Виват!» деген увертюрасын жоралагъанды. Филармонияны оркестри уа аны Морис Янсонсну дирижёрлугъу бла сокъгъанды.

Былтыр а Темирканов филармониягъа ремонт этдиргенди. Ол аны башчысыды да! «Ким биледи, мени, дирижёрнуча, эсгермезге да болурла, алай ремонтум ючюн а ыразылыкъларына уа ышанама», - деп, чам этеди ол.

Керти къууанч тынгылаучуланы ыразылыкълары

Юрий Хатуевич алгъышлауланы къыралны Президентинден бла Премьер-министринден да алгъанды, алай кеси уа тынгылап турады. Аны жетишимлерин белгилеуге сабыр къарайды, кеси да кёзбау сёзлени айтмазча эркин адамды. Чыгъармачылыкъ жашауунда ол битеу россейли эм халкъла аралы саугъаланы алгъанды. Эштада, алай анга бек багъалысы уа – музыканы сюйгенлени ыразылыкъларыды аны ишине. Бир гюлчюк келтирген къараучугъа, четен бла бир гюлле келтиргеннге да бирча къууанады.

Аны фахмусуна не бек сейирсинселе да, биледи, бек кереклиси – ишди. Юбилейли байрамладан сора ол экинчи кюн окъуна «Площадь искусств» фестивальны ачаргъа хазырланып башлайды. Ол кюн Санкт-Петербургну филармониясыны уллу залына жаланда музыкантла бла бирге Къабарты-Малкъарны телевидениясыны ишчилери бла маэстрону шуёху, композитор Джабраил Хаупа эркин эдиле кирирге. Ол да хурмет этиудю.

Биз бир ненча сагъатны олтургъан эдик оркестрни репетициясында. «Юраны жарауларын да бек сюеме. Жети кере болгъанма аны оркестрини репетицияларында, эки кере уа концертде, - дейди Джабраил Хаупа. – Дирижёрлукъ искусствону уллу жашырынлыкълары барды. Не айтхылыкъ композиторла да, белгилисича, дирижёрну ишин иги тамамлаялмайдыла.

Биз музыкада «жутулурча» алай жетдиреди бизге аны аламатлыгъын мени шуёхум. Нек хайырланмайды ол дирижёр таякъчыкъны? Да неге керекди да ол анга? Аны хар бармагъы да дирижёр таякъчыкъды.

Бюгюн Питерде, тамбла – Токиода, бирси кюн – Римде. Кесин музыкагъа беклеп, ол бизге музыканы жомакълы эркинлигин береди».

Бийик ниет байлыкъ

Санкт-Петербургда Юрий Темирканов 14-жыллыкъ заманындан бери жашайды. Ол а бийик культурасы болгъан шахарды, аны ызы Юрийни жашаунда да эсленеди. Петербургну школдагъы дерс китапладан билебиз. Алай аны кеси кёзюнг бла кёрсенг а... Хар атламынгдан архитектура жаны бла болмагъанча аламат юйле эсинги бийлейдиле – музейле, Казанский собор, Эрмитаж, Адмиралтейство...

Ол аламатлыкъны кёрюрге къышны къысха кюню окъуна чырмаялмагъанды – эрттен жарыгъы 10-да болады, ингирде сагъат бешге уа къарангыды. Алай Питерни ара орамларында асыры кёп чыракъдан, тюз да кюндюзча, жарыкъды. Китапла сатхан тюкенле уа не кече, не кюн жабылмайдыла. Театрланы кассаларына уа узун очередьле кёрлюксе дайым. Уллу болмагъан кафеле уа адамладан топпа-толу.

Былай къарагъанда, питерчиле къуру да окъугъанлай, театрлагъа бла музейлеге жюрюгенлей тургъанча, аланы араларында уа ауузлана кечиннгенча, алай кёрюнеди. Официантла окъуна мында бийик билимлиледиле. Кафеледен биринде 20-жыллыкъ официантка, ары келгенле тыш къыраллыла болгъанларын билип, олсагъат ингилиз тилге кёчген эди.

Сёзсюз, Петербург саулай бирча тюйюлдю. Алай Темирканов дирижёрча мында туугъанды эм айныгъанды – консерватория, филармония, Искусстволаны майданы, уллу театрла бла музейле болгъан жерле. Мында кёргенди ол айтхылыкъ музыкантланы. Башха тюрлю болаллыкъ болмаз эди, эшта, атадан эртте ёксюз къалгъан жашчыкъ, анасына да жангыз кесине тёрт сабийни ёсдюрюрге тюшгени тынч иш болмагъанын ангылай, анга болушургъа кюрешгенди. Анга къадар кёргюзтген насыплы жолгъа чыкъгъанды ол, аны хайырлана да билгенди.

Энергетикасыны кючю

Кёп жылланы ичинде филармонияны оркестринде виолончелист болуп ишлеген музыкант былай айтады Юрий Хатуевични юсюнден: «Мен аны бла 30 жылны ишлейме, бек жаш заманында чакъыргъан эди бери. Алай анда мени бир зат сейирсиндиреди: бир чыгъарманы оркестр согъады, дирижёру уа башха адамды. Алай ол чыгъарманы о л оркестр бла дирижёрлугъун Темирканов этсе уа, аркъа жиклеринг титирейдиле аны музыкасындан, аны жаны барча, аны аламатлыгъына сейирсинесе.

Нек болады ол алай? Энергетикасы айырмалыды, кючлюдю да-андан. Мен Нальчикде болгъанма, бек жаратханма шахарны. Темиркановну ары барыргъа унаталсагъыз, бек сюйюп берликбиз сизде концертни».

Алай Юрий Хатуевични бери чакъырырдан алгъа аны заманы болмагъанын эсге алыргъа керекди. Оркестринде 120 музыкант ишлейди. Аны себепли аны Нальчикге чакъырырдан алгъа мында къурау ишлени тамамларгъа керекди. Маэстро оркестри бла келсе бери – ол музыканы сюйгенлеге уллу насыпды. 2009 жылда уа аллай къууанчлы иш болургъа да болур, нек дегенде быйыл Къабарты-Малкъарда Юрий Темирканов атлы музыка фестиваль бардырыргъа белгиленеди.

Джамиля ХАГАРОВА.

Президентге письмола

Орам чыракъла нек жанмайдыла?

Сизни эсигизни бизни шахарыбызда орамланы жарытыу не халда болгъанына бурургъа сюеме. Ингирде машинала чыракъларын ёчюлтюп жюрюгенлерини эм орам чыракъла да жанмагъанларыны хатасындан аварияла кёп боладыла. Идаров атлы орамда, аны шахаргъа кирген жеринден башлап, шахардан чыкъгъан жерине дери да, орам чыракъла жанмайдыла. Нальчикни башха районларында да, бизни курорт шахарыбызны бек ариу жеринде – Арка тийресинде да хал алайды.

А. ДЫШЕКОВ.
Нальчик шахар.

Нальчик шахар округну администрациясыны башчысыны къуллугъун толтура тургъан **З.А. ХАГАСОВ** жууап этеди:

- Нальчик шахарда Ич ишлени управлениясыны ГИБДД-сыны, «Нальчикская городская электросетевая компани я» ачыкъ акционер обществону, «Объединение жилищно-коммунального хозяйства и благоустройства – служба заказчика» деген муниципальный учреждениялы келечилеринден къуралгъан комиссия ара шахарда орам –жол сеть, ол санда Идаров атлы орам да, жарытылыу бла къалай жалчытылыннганларын тинтгенди. Ол ачыкълагъаннга кёре, шахаргъа жолла кирген жерде эм Стрелка районда айланч жолну тийреси да, консоль эм торшер чыракъла бла жарытыладыла. Идаров атлы орам, Пятигорск жанындан шахаргъа киргенинден башлап, Къабарты орамгъа дери кечеги чыракъла бла жалчытылыннганды (92,4 процент). Ёчюлген чыракъланы алышындырыу график бла бардырылады. Идаров атлы орамны къалгъанына, Къабарты орамдан башлап, ол Нальчик черекни кёпюрюнден ётгюнчю дери чыракъла бла жалчытыу, планда айтылгъаныча, 2009 жылда бардырыллыкъды.

Архивни хатерлери бла кёпле хайырланадыла

Архив службаны таматасы Арсен Каров бла аны орунбасары Зумакъулланы Нелли.

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

.Жарсыугъа, аллайла уа кёпдюле», - дегенди ол. Елена Муаедовна бюгюнлюкде архивде электрон тематикалы карточкала азлыкъ этгенлерин да айтханды. Ала бла хайырланнганла уа кёпден кёп бола барадыла.

Архив службаны иши къуралыулу, озгъан жылына кёре бардырылгъанын башхала да айтхандыла. Сёз ючюн, мекямда от тюшюуге къажау сигнализация салыннганды, жангы оргтехника алыннганды. Алай бир ненча кемчилик да барды, сёз ючюн, сплинт системаны салыргъа белгилене эди да, алай Финансла министерство ахчаны заманында бермегени ючюн ол иш толтурулмай къалгъанды.

Жыйылыуну ахырында Арсен Каров Архив службада ишлегенлеге къыйын ишлерин бет жарыкълы толтургъанлары ючюн ыразылыгъын билдиргенди эм келир жылда да иш къуралыулу барлыгъына ышаннганын айтханды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

АДАМ ЭМ АНЫ ИШИ

Жюрекден жюрекге жол

Мокъаланы Махтини жашы Локъман билим бериуге, жаш тёлюню ариу къылыкъгъа юйрете келгенине отуз жылгъа жууукъ болады. Ол Бабугентни интернат школуну директоруду, бюгюн ол бизни ушакъ нёгерибизди.

- Локъман, сизни интернатны иш усталыкълагъа юйретген училищеге да бурдула. Дагъыда къайтаргъан да этдиле. Ушагъыбызны ол тюрлениуледен башлармы эдик?

- Жашау къалай тюрлене баргъанын кесигиз билесиз. 1994 жылда мени халкъгъа Билим бериу эм илму министерствогъа чакъырадыла да, анда сизни интернатда иш усталыкълагъа юйретген училище ачаргъа керекбиз. Аны къурагъан да, анда устазлагъа, иш усталыкълагъа юйретгенлеге да башчылыкъ эт, дейдиле.

Училищени къурагъан да этдик. Къурулуш усталыкълагъа, газоэлектросварщиклеге жашланы, кийим тигерге уа къызланы юйретип турдукъ. Бизде билим алгъан къурулушчула бу кюнледе Черек ГЭС-де ишлеп турадыла.

Болсада жашауну излеми тюрлене барады. Алгъын ёсюп келген жаш тёлюню кёбюсю бир тюрлю усталыкъ алыргъа кюрешиучю эселе, шёндю уа юристле, бизнесменле, банкирле болургъа – аллай ишлеге жан атадыла. Училищебизни жабылыуу да аны бла байламлыды. Жаш тёлюню келмегени бла.

Шёндю уа интернат школду мында. Кесинг айландынг, кёрдюнг, сабийлени окъугъан жерлери таза, жылы, ашлары - суулары тап, кече къалгъан, жатхан жерлери. Кёплени юйлеринде да жокъду аллай таплыкъ.

- Бери келип, айланып, бу школну халын, таплыгъын кёргюнчю былайда быллай жер барды деп да турмай эдиле. Сиз кесигиз башчылыкъ этген школну башха окъуу юйледен энчилигин неде кёресиз?

- Дунияны башында адамгъа сабийден, сабийинден багъалы зат жокъду. Атала-анала сабийлерини къадарларын бизге ышанадыла. Бу интернат школда ишлегенлени бай сынаулары болгъан устазларындан башлап шёндю ишге тохташа тургъанларына дери да биз кеси жууаплылыгъыбызны толу ангылайбыз.

Окъутуу-юйретиу ишибизде кече, кюн демей, сабийлеге жюрек жылыуубузну берирге кюрешебиз. «Жюрекден жюрекге жол барды» дегенлей, сабийле да аны иги сезедиле.

Алай да не ючюн айтаса десенг, бир-бир ата-анала, сабийлерин алып кетип, юйюме алайда жууукъду деп, башха интернатлагъа элтедиле. Аланы санында: «Мен ары алып кетгенликге, сабийим ары барыргъа унамайды. Мында турургъа, окъургъа сюеди,» - деп келгенлери да кёпдюле.

Башха жерлени, башха окъуу юйлени эниш этип айтмайма мен. Алай аллай сабийлени бизни сайлагъанларына къууаннган этеме. Мен анга окъутуу-юйретиу ишибизни базманынача къарайма.

Кечебиз, кюнюбюз да биргелерине болуп, билимлерине, ашларына - сууларына, жашагъан жерлерине къайгъыргъаныбызны сабийле кеслери да сезедиле. Аталыкъ-аналыкъ да эте, билим да бере келебиз. Ауругъаны, ачы, жаланнгачы болсун, аланы хар бири бизни кёз турабыздадыла. Къысхаракъ айтханда, мында биз юйюрде болгъанча онгла къураргъа кюрешебиз.

Школда устазларыбыз отуздан аслам боладыла да, аланы кёбюсюню бийик билимлери, белгили иш сынаулары да бардыла. Беш-алты къызыбыз а бийик окъуу юйледе окъуй турадыла.

- Къайсы бир ишчи жерде да боюнсагъа боюн салгъан, жюкню ауурун элтген коллективни ёзеги уа кимледиле?

- Сен айтханлай, билимлери, жашау сынаулары да болуп, къалгъанлагъа юлгю болгъан адамларыбыз бизде да бардыла. Ма, сёз ючюн, башланнган классланы устазлары Герийланы Мариям, Къадырланы Жанчыкъ, Раиса Балашова. Жаш къауумдан а Атабийланы Игорьны къызы Яныны айтыргъа сюеме.

Бабугентни интернат школуну директору Мокъаланы Локъман Жангы жылда сабийлени алгъышлай тургъан кезиу.

Школубузну иши къуру устазла, юйретиучюле бла чекленип къалмайды. Сабийлени жатхан жерлерин, кийимчиклерин таза тутхан, ишине халал жюреги бла берилген тиширыу -Текаланы Жансурат, аш-азыкъ хазырлагъан жерде ишлеген Тогъузаланы Керимат, юйретиучюлеге болушуп, сабийлени кече, кюн да жокълап тургъан Байкишиланы Римма. Мен мында ишлегенлени барысына да ыразыма. Алай коллективни ёзегин къурагъан а быладыла.

- Локъман, бизни тюбешиуюбюз, ушагъыбыз бу Жангы жылны кюнлеринде бардырылады да, халкъыбызгъа, жамауатыбызгъа не айтыргъа сюесе?

- Республиканы жамауатына мен айтырыкъ, тилерик: Жангы жылыбыз мамырлы, тынчлыкълы жыл болсун. Хар ата-ана да ёсдюрген сабийлеринден къууансын. Интернатлагъа сабийлерин бергенле, хо анда кечинсинле деп, аланы сюймей, сансыз этип угъай, къарар, эс бурур, ариу къылыкъгъа юйретир, билим берир онглары болмагъандан берединле да, Жангы жылда ата-аналагъа аланы кёз тууралары нда тутар онглары болсун, деп мен аны тилейме.

ГАЙЫЛАНЫ Махти,
Россей Федерацияны Журналистлерини члени.

Низам

Чабыууллукъ этиуге къатышханына ишекликде

Былтыр 30-чу декабрьде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны бла КъМР-де Ич ишлени министерствосу бирге бардыргъан оператив тинтиулени кезиуюнде 2005 жылны октябрь айында Нальчикге чабыууллукъ этиуге къатышханына ишекликде биреу тутулгъанды. Ол Залукокоаже элде жашагъан 33-жыллыкъ эр кишиди.

Аны юйюн тинтген кезиуде анда чачдырыу ишлени къалай бардырыргъа кереклисине инструкциялары, дин-экстремист магъаналы материалла эм дагъыда башха затла табылгъандыла. Аны бла байламлы РФ-ни Прокуратурасындагъы Следственный комитетни КъМР-де Следственный управлениясы тинтиу ишле бардырады.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Юбилей

Жарыкъ кёллю, фахмулу эмда адепли Къаншау

Сотталаны тукъумда атлары айтылгъан тепсеучюле бола келгендиле. Аякъ алыргъа уста, жарыкъ кёллю жашла той-оюннга хунерлерин не заманда да кёргюзтгендиле. Аланы санында Адилгерий, баям, бек белгили тепсеучю эди. Алай ол жашла хореография бла ёз жашауларын байламагъандыла, Сотталаны Хажи-Дауутну жашы Къаншау кибик.

Жашауун тепсеу бла байлап

Бу кюнледе балетмейстер, хореограф, КъМР-ни халкъ артисти, «Кабардинка» академиялы тепсеу ансамбльни алгъыннгы солисти Сотталаны Къаншаугъа 70 жыл болады. Аладан элли жылны ол кесини жашауун миллет тепсеу бла байламлы этип келеди. Ол къадар заманны ичинде тюрлю-тюрлю кезиуле болгъандыла, алай Сотта улуну эрикдирмеген, не заманда да къолларын къанатлача къакъдыргъан - тепсеудю.

Пенсиягъа кетгинчи, «Кабардинканы» санында кёп фестивальлагъа къатышхан, кёп тыш къыраллада болгъан тепсеучю 1957 жылда Москвада бардырылгъан эришиуню дайым да эсгереди. Жюридеги битеу дуниягъа белгили балерина Г. Уланова бла хореограф И.Моисеев эм башхала да бир ауудан бизни республикадан баргъан алты жашха бла алты къызгъа алтын майдалны тийишли кёрген эдиле. Анда атлары айтылгъан коллективле болгъандыла.

Эбизелени И.Сухишвили таматалыкъ этген миллет тепсеу ансамбльлерин сагъынсакъ окъуна тамамды. Бичакъла бла уруш этип, соло номерлерин къазауатдан кёргюзтюп, эбизе жашла, керти да, Кавказ ышанла бла хорларгъа сюйгендиле. Аланы ызларындан чыкъгъан «Кабардинка» уа къафагъа баргъанды. Тепсеучюлени сабыр къымылдаулары, аякъланы, къолланы да ариу алгъанлары хореографияны усталарыны кёллерине жетгендиле. Алада болгъан ёхтемлик, сахнада кеслерин женгил жюрютгенлери бердирген эди алагъа алтын майдалны.

Ол заманда хазна оюм этмегенди Сотталаны Къаншау ансамбльде алгъан сынауун - билимин да бир талай жылдан сора сабийлеге берликме деп. Бусагъатда ол «Асса» бла «Зори Долинска» деген КъМР-ни эм РФ-ни да образцовый сабий тепсеу ансамбльлерине башчылыкъ этеди. Ючюнчю коллективи - «Элия» уа - КъМР-ни образцовый тепсеу ансамблиди. Ол юйретген коллективле эришиуледе жаланда биринчи жерлеге чыгъып келедиле.

Сотталаны Къаншау «Элия» ансамбльде тепсеген сабийле бла. 1995 жыл.

- Бусагъатда сахнагъа чыкъгъан секирип, тобукъларына олтуруп, дагъыда ёрге туруп, тепсеуню къазауатха буруп къояды,- дейди Сотта улу. –Эм алгъа сабийге аякъ алыргъа юйренирге керекди. Мен абадан ансамбльле тепсеселе, къарап турама да, жаш, къыз да бир бири бла кёзкъашлары бла сёлешмейдиле, ол а сансызлыкъны кёргюзтеди. Тепсеуде уа жюрекле бир бири бла сёлеширге керекдиле.

Дагъыда ол энчи эс бурады сохталары, тепсеуге бара, къолларын кереклисича алырларына. Бир къауумла асыры бек кётюредиле. Жаш къолун алгъан заманда, ёрге келтире, хазырларына жетдирип, энишге алай элтгенни тюзге санайды ансамбльни башчысы.

Быллай затлагъа эс бурмай къояргъа да боллукъ эди. Алай, сёз ючюн, «Асса» сахнагъа чыгъып, абезехге бара, бары да бирден эки кере тёгерекге бурулуп, тутхан ызларын арталлыда бузмагъанларын кёрген эм алгъа ансамбльни башчысына ыспас этерикди.

Алгъаракълада «Зори Кавказа» сабий тепсеу ансамбль кесини 20-жыллыкъ юбилейин белгилей, башха коллективлени да чакъыргъан эди. Анда юбилярдан сора, «Асса» чыгъып, эки тепсеуюн да кёргюзгенлеринде, мени жанымда олтургъан эр кишиле бла арт тизгиндеги къызла: «Была онглудула»,-дей эдиле. Жыйымдыкъ концертледе, эришиуледе кёрюнедиле хар бирини да профессионал даражалары. «Асса» аланы санында профессионал жаны, сахна кийимлери, низамлылыкълары бла да айырмалыды.

Бу жаны бла Къаншау анга болушлукъ этген ансамбльни балетмейстери Апполаны Артурну махтаргъа ёчдю. Ол, сабийле тепсеген атлы болуп къалмай, чынтты артистле кибик, жарау этип, концертледе да алай ишлерлерин излейди. Аны къарындашы, белгили къобузчу Альберт да «Ассаны» музыка оркестрине башчылыкъ этеди.

«Асса» тепсейди.

- Альбертча ишге жарсыгъан адам кёрмегенме. Тепсеуге бара, сабийледен бири аягъын терс алса, олсагъат аны эслеп, музыканы тохтатып, жангылгъанны тюзетмей къоймайды,-дейди аны юсюнден да. Ма алай багъалайды ансамбльни башчысы биргесине ишлегенлени.

«Аны сахнада къымылдауун къайтарыр амал жокъду»

Сотталаны Къаншауну «Асса» бла репетицияларына бардым. Алгъа гитче къауумну келди. Школгъа бармагъанла, гитче классланы окъуучуларыдыла ары жюрюгенле. Эки бирча къызчыкъ эсими алдыла. Бир уллайгъан тиширыу онг, сол жанына да айланып, аланы кийиндире эди. Ала бла ушакъ бардырдым. Эгиз къызчыкъланы, Акиева Даяна бла Далиланы студиягъа аммалары келтиреди. Ол былай айтады:

- «Ассаны» телевизордан кёрген эдик. Алып келгенимлей, Апполаны Альберт: «Бу эки къызчыкъ бизге керекдиле»,-дейди да, аны бла къалгъанбыз да, бек ыразыбыз.

Озгъан жай биргеме окъугъан къызгъа тюбейме жашы Азрет бла. Жаш, школну бошап, техникумгъа кире эди. Мен ол «Ассагъа» жюрюгенин да къоярыкъ сунама. Декабрь айда Азретни ансамбльни репетициясында кёреме. Экинчи кере анасы бла тюбешгенибизде айтады:

- Хоу бир да. Къайры кетер «Ассадан»? Андан эсе окъууун къоярыкъды.

Сабий сюймесе, жюреги тартмаса, анга таматала ариу кёзден къарамасала, репетицияны къоймай, жюрюп турлукъмуду?

Бери бир юйюрден эки, юч сабийлерин келтирген ата-анала да бардыла. Отарлары аладандыла. Калима орта къауумгъа жюрюйдю, Рустам а «Ассада» солистди.

Ансамбльни ишинде анга болушлукъ этген ата-ананланы комитетлерини таматасы Малкъондуланы Абиханды. Ол да былай дейди:

- Къаншауну къолунда юйреннгендиле тепсерге эки уллу туудугъум да. Энди гитче туудугъуму Мусукланы Илиясны жюрютеме. Сотта улу юйретген сабий аман болур амалы жокъду. Хар бирине энчи сёз таба биледи ол. Репетициялада урушхан да, къычыргъан да этеди, алай сабийле, анда огъурсузлукъ болмагъанын ангылап, тюзюне барыргъа кюрешедиле. Къаншау жарыкъ адамды, аны жарыкълыгъы сохталарына да кёчеди.

Къаншауну юсюнден башхала айтхан былайды. Алай аны кесинден сорсанг а, ол, намыссыныып, жетишимлерини юсюнден хазна зат сагъынмайды. Мен Сотта улуну профессионал, адамлыкъ жанындан да толу билирге сюйюп, «Кабардинка» ансамбльде ишлеп кетген Михаил Захмышевге сёлешдим. Анга жумушуму айтханлай, ол:

- О-о-о! Къаншау!-деди къууанчлы, ыразы да ауаз бла. -Таулу халкъны Къулийланы Къайсындан сора эм тауушлукъ адамы Къаншауду. Сен мени ойнап айтхан сунма. Сотта улу Къайсыннга ушагъан да этгенди.

- Хоу бир да! - деп, мен ушакъ нёгериме семиртип айтаса дегенча билдирдим. Ол да, кесини тюзлюгюн кёргюзтюрге сюйгенча, къошду:

- Къайсын да ушатханды Къаншауну кесине, айтхан да этиучю эди аны. Тепсеучю уа лирика, кюлкюлю, жигитлик партиялагъа да келишгенди. Исламейде, голлуда, абезехде соло тепсегенди, къартланы, къойчуланы тепсеулеринде да Къаншау бек аламат эди. Алай, баям, бек ариу, унутулмагъан теспеую уа къафа эди. Соня Шериева бла бирге баргъандыла анга. Аны сахнада къымылдауун къайтарыр амал жокъду. Къысха айтханда, Къаншау ансамбльни таурухуду! Аны юй бийчеси Зоя Лапченко аллай ариу тиширыу эди. Республикада тепсеучю къызладан аякъ бурунларына биринчи ол тургъанды.

Михаил шуёхуну адамлыкъ жанын да ачыкълады. Ол белгили коллективге келгенинде, анга, биринчи жанлап, сёз, иш бла да болушхан Сотта улу эди. Ол ансамбльден кете туруп да, кесини жерин Михаил Захмышевге къойгъанды.

- Къаншау мени юй бийчеми ёлюмден да къутхаргъанды. Кубагъа баргъаныбызда ол, Атлантика океанда жуууунама деп, тереннге кетгенинде, Сотта улу чыгъаргъанды. Къаншау менден таматады, мен аны уллу къарындашыма санайма.

Сохталары бла ёхтемлене

Сотта улуну таныгъанла дагъыда аны жарыкъ кёллюлюгюн, чам, оюн сюйгенин айтадыла. Анда, артистдеча, актёр хунери болгъаны да сёзсюздю. Ол фахму артыкъда къартланы, къойчуланы тепсеулеринде кёрюннгенди, анга аланы рольларына кирирге керек болгъанда. Аны актёр хунерин эслеп, къабарты театргъа чакъырып да тургъандыла (Къаншау къабарты тилни да уста биледи). Ол кеси уа былай эсгереди:

- Сокъурланы обществоларында онеки жыл ишлегенме. Аз-маз кёргенле бла салгъанма тепсеуле. Бир жол репетицияда хазна адам жокъ эди, музыкантланы да бир къаууму ары-бери кетип. Мен а «ол келмегенди», «бу келмегенди» деп айтмаучума. Таматабыз а хар репетициягъа келиучю эди. Аны келе тургъанын эшитеме да, олсагъат къобузчугъа: «Сен сокъ, мен а репетицияны бардыргъанча этейим»,-дейме. Сора башлайма санап, кесим тепсеуге барып, барысы ючюн да «ишлеп». Таматабыз бизни барыбызны да ишлей тургъан сунуп, ыразы болуп кетеди.

Къаншауда жарыкълыкъдан, огъурлулукъдан сора, адамлагъа уллу сюймеклик да барды. «Ассаны» репетициясына баргъанымда, уллу къаууму тепсей туруп, ол хар бирини юсюнден ариу сёз айта эди. Аланы сабий кюнлеринден бери таныгъан ол, ала бла ёхтемленип:

-Къалай ёсгендиле! Мен былагъа къатынла аллыкъма!-дей эди. Аны кёзлери жанып, бети жарып, ол такъыйкъада аладан ургъан жылыуну эслемей къойгъан къыйын эди. Михаил Захмышев «ассачыла» анга «дед» деп айтханларын билдирген эди. Ол алагъа устазлыкъ, аппалыкъ этгени, уллу жашаугъа хазырлагъаны да баямды. Мындан ары да сабийле, халкъ да сюйген Къаншаугъа узакъ ёмюр тилейбиз.

САРАККУЛАНЫ Асият.
Суратланы **ТОЛГЪУРЛАНЫ Камал** алгъанды.

Тарых

Маракъны къылычы

Уллу Совет энциклопедияны 23-чю томуну 507-чи бетинде «Скифлени тиллери» деген статьяда «Скифлени тиллери иран къауумну север-восток бутагъыны иран тюрлюсюдю» деп ангылатады В.Миллер, ахыр кезиуде уа - В.Абаев. Бир кере ызланнган ыз бла жюрюп адамла жол этгенча, В. Латышев, В.Граков, С. Черников эм башха алимле, ала айтхан оюмну андан ары айныта, скифле иронлу осетинлени ата-бабаларыдыла, тиллери да иран тилни бутагъыды, алай эсе, шёндюгю осетинлилени тиллеричады, скифле да осетинлилени ата-бабаларыдыла дерге кюрешедиле.

Эштада, скифлени тиллери къаллай тил болгъанын, къайсы халкъланы тиллерине келишгенлерин, шёндюгю алимледен эсе, ол кезиуде аланы къоншулары болуп, ала бла политика, сатыу-алыу, аскер байламлыкъла жюрютюп, мамырлыкъда жашап неда уруш этип, жер, мюлк юлешип тургъан миллетле иги биле болур эдиле. Сёз ючюн, античный авторла - грекли эм римли жолоучула бла тарыхчыла.

Аланы айтханларына, жазып къойгъанларына кёре, скифлени тиллери сарматланы, аланланы, роксаланланы эм башхаланы тиллериди. Ала уа барысы да тюрк тилли миллетледиле, Сибирьден эм Ара Азиядан чыкъгъан халкъладыла. Бизни эрагъа дери V ёмюрню ахырында эм IV ёмюрню аллында жашагъан Атей деген патчах, тайфа патчахланы тайдырып, тайфаланы бирикдирип, Скифия деген деменгили къырал къурагъанды. Атей бизни эрагъа дери 334 жылда Македонияны патчахы Филипп Экинчиге къажау бардырылгъан урушда ёлгенди.

Ма ол уруш Итил черек Хазар (Каспий) тенгизге къуюлгъан тийреде, черекни онг жагъасында баргъанды. Атей ол урушда ата-бабаларындан къала келген Маракъны (Маркъны, Марсны) къылычы бла сермешгенди. Кече - кюн тохтамай баргъан урушда эки жаны да кёп къалмай къырылгъандыла. Атей ёлюр жаралы болгъанды, кече ортасында аязып, къылычына таяна, ёлюклеге абына иги кесек баргъандан сора, солуу алыргъа деп къылычына таяннганды. Къылыч, Атейни ауурлугъу басып, жерге кирип кетгенди, сабыны ахырына дери. Атей да аны юсюне аууп ёлгенди...

800 чакълы жыл озгъандан сора къойла кютюп айланнган сюрюучю къылычны жерден къарап тургъан сабына абыннганды. Неди бу деп, тартып чыгъарса - жым-жым жылтырай тургъан, эки ауузлу уллу къылыч. Асыры къоркъгъандан, къылычны къолундан тюшюргенди. Аны ауузу барып ташха тийгенде, ташны кесип, эки этип къойгъанды. Аллай кючлю къурчдан ишленнген къылыч эди ол.

Ол Мундцукну жашы - гуннланы императору Атилланы къан къайнатхан кезиуюнде болгъанды. Маракъны къылычын 439 жылда, бир сейирлик ат бла бирге, анга саугъа этип бергендиле. Римни,Францияны эм башха бир-бир европалы къыралланы бирикдирилген аскерлери, римли патриций Аэцейни башчылыгъы бла гуннлагъа къажау бардырылгъан урушда Атилла Маракъны къылычы бла киргенди душман аскерни арасына. Ол уруш Каталаун тюзде 451 жылда 30-чу июньда болгъанды. Анга эки жанындан да 500 мингден аслам адам къатышханды. Бу жолгъа дери дуния башында аллай бир адам къатышхан, андача кёп адам да къырылгъан уруш болмагъанды.

Европалы историкле ол урушда Атилланы аскерин Аэцейни аскери хорлагъанды деп, бизни анга ийнандырыргъа кюрешедиле. Атилланы андан сорагъы аскер жетишимлери ол кертиси бла да акъыллы, билимли патчах (император) болгъандан сора да, бек уста политик, сейирлик аскер башчы, тамашалыкъ халал, биреуню динин (кеси дин ахлусу болмагъан эсе да), культурасын аяй билген адам болгъанын ачыкъ кёргюзтедиле. Атилла Римни уруш бла алыргъа хазырланнганда, алайгъа Папа (дин башчы) келип, бу шахар дуния культураны арасыды, сиз уруш бла аны алсагъыз, халкъланы мында жыйышдырылгъан культура затларына уллу заран тюшерикди дегенинде, ол аладан жасакъ алып кетип къалгъанды. Французла бла урушханында уа, Парижни къуршалап, катапультланы да хазырлап, урушну башларны аллында бир тиширыу келип тилегенинде, Парижге чапмай кетип къалгъанды.

Атилла ёлюп кетгинчи биргесине айландыргъанды Маракъны къылычын. Ёлген кюнюнде къылычны онг къолуна алтын сынжыр бла байлап, сол къолуна да кюмюш сюнгюню салып алай кебинлегендиле, сора, багъалы кюйюзлеге, терилеге чулгъап, алтын гуллагъа салгъандыла, аны уа - кюмюш гуллагъа, аны да темир гуллагъа салгъандыла. Сора къабырын, бир-бирле айтханларына кёре, эллилеге агъач мырыда таша жерде къаздырып, анда асырагъандыла, къабыр къазгъанланы, анга къатышхан 200 аскерчини да къыргъанды Атилланы ёз гвардиясы.

Ол ётюрюк къабыр болгъанды: Атилланы орунуна биринчи къабырда аскерчини ёлюгюн асырагъандыла. Атилланы аллай ётюрюк къабырлары юч болгъандыла. Аланы къазгъанла, асырау ишлеге къатышханла барысы да ёлтюрюлгендиле эм Атилланы ётюрюк къабырларыны, аны бла байламлы ёлтюрюлгенлени къабырларын жылкъы сюрюуле бла малтатып, адам тапмазча этип къойгъандыла. Осуятына кёре уа, Атилла туугъан Ата журтуна санагъан Кавказда асыралгъанды. Ол ишге, бир-бир таурухлагъа кёре, 500 аскерчи, бир-бир хапарлагъа кёре, 200 аскерчи эм жашлары (битеу жюзле бла саналгъан жашлары да угъай) Атилла кеси бийлеге санагъан жашлары - Энгой къатынындан - Эллак, Керко къатынындан - Узундур бла Тенгизих, башха къатынларындан - Гейси, Эмнедзар, Эрнакъ эм туудугъу Мунд тири къатышхан болурла.

Юч жерде ётюрюк асырау болгъандан сора, эшта да, Атилланы ёлюгю Ара Кавказгъа, Малкъарны шёндюгю жерине тапдырылып, Беш Тау ауздан биринде асыралгъанды - Сукан, Малкъар, Холам-Бызынгы, Чегем, Бахсан неда Балыкъ черекле тюзлеге чыгъа келген жерледе.

Таурухлагъа кёре, ёлюкню келтирген аскерчиле, ол кезиуде бу жерледе жашагъан адамланы болушлукълары бла айтылгъан черекледен бирин, илипин къазып, бир жанына буруп, суу ызда, суу не бек къутурса да, ачалмазча терен уру къазгъандыла, Атилланы гулласын ары салгъандыла, юсюн зыгъыр бла жабып, черекни аны юсю бла ызына жибергендиле. Ол уллу эм къыйын ишни тамамлап арыгъан аскерчилени, эллилени да кече жукълап тургъанлай къырып чыкъгъанды Атилланы гвардиясы. Кюнюнде уа ёлюклени барысын да кюйдюрюп, кюллерин суугъа къуйгъандыла.

Бир-бир таурухлагъа кёре, Эллак Маракъны къылычыны орунуна башха къылычны байлагъанды Атилланы онг къолуна сынжыр бла, ёлюрюню аллында уа аны къарындашы Эрнакъгъа аманат этгенди, ол а - ахырында къарындашындан тугъан Мундха. Мунд а Византияны аскер башчысы болуп тургъанды ёлгюнчю дери.

Андан ары къылыч, бир бёлек аскер башчыны къолунда болуп, Мухаммат файгъамбарны (Аллахны саламы болсун) къызы Фатиматны эри Аслан-Алийге тюшгенди. Ол файгъамбарны аскер башчысы (министри болгъанды), артда Мухаммат файгъамбар къурагъан халифатны тёртюнчю башчысы болуп тургъанды. Ол ёлгенден сора Маракъны къылычы аны тамата жашы Хусейиннге къалгъанды. Хусейин ол къылыч бла сермешгенди, аны тутаргъа деп Езит (Халифатны ол заманда таматасы), Мухаммат файгъамбарны экиге айланнган къарындашы, Хусейинни ёлтюрюп, башын алып келигиз деп жиберген аскерлеге къажау Кербала майданда (Иракда) Ефрат черекни жагъасында сермешгенде, Хусейинни къолунда болгъанды. Хар силдегени сайын тогъуз-он адамны туурап болгъанды ол сырпыны бла Хусейин. Аны бла бирге жаланда бир бёлек тукъум къарындашы болгъанды ол сермешде...

Аэцей, менде уа нек болмазгъа керекди аллай къылыч деп, сары алтындан къылыч ишлетип, анга Марсны къылычы деп кюрешгенди. Ол алтын къылычны къадары уа бек къысха болгъанды.

Къылыч, айлана кетип, ахырында Иракны ара музейине тюшгенди. Американы Бирлешген Штатлары Иракга къажау урушну бардыргъанда, Маракъны къылычы анда тас болгъанды. Къылыч Американда энчи музейледен бирин де болур бюгюнлюкде.

ХУЧИНАЛАНЫ Ануар,
жазыучу.

КЁРГЕНИМ, ЭШИТГЕНИМ

Уллу сюймекликни уллу кючю

Алан бла Алина биринчи къарамдан окъуна жаш бла къыз бир бирлерин сюйюп къояргъа боллукъдула деген хапарны, айхай да, эшитгендиле, ийнаннган а не аз да этмегендиле. Адам адамны керти сюер ючюн, аны таныргъа, биргесине ишлерге, окъургъа, алай болмаса да, терк-терк тюбеше, кёрюше турургъа керекди деп ангылагъандыла. Арталлы да танымагъан адамыньгы бир кёргенлей сюйген, эшта да, жомакълада бола болур дегендиле.

Бу жашха бла къызгъа Уллу Аллах кертиси бла да аллай сюймекликни сынаргъа, аны балча татыуун да, чибижича ачылыгъын да кёрюрге буюргъанын къайдан биллик эдиле!? Аллах инсаннга тамбла кёргюзтюрюгюн бюгюн ачыкъламайды.

Тюбешдирди Аллах кеси бу бир бирине деп жаратхан эки жанны. Аланны тоюнда! Алина эрге чыкъгъан къызны, Аланнга баргъанны къаршы жууугъу болады. Киеу келип, битеу киеу нёгерле, къонакъла да ариу жасалгъан аш къангалагъа олтурдула. Аны къатында олтурургъа къызла экеу-экеу болуп кирдиле. Алинагъа Аланны онг жанына олтурургъа тюшдю. Адетдеча, къызла киеу бла танышыргъа, аны сыйларгъа тийишлидиле бу кезиуде. Алай, не тамаша! Ала, бир бирни кёргенде, Алан, Алина да, санларына, чархларына элия ургъанча болуп, жерлерине олтурургъа окъуна унутуп, ёре сюелгенлей, бир бирден кёзлерин айыралмай, иги кесек турдула. Киеуню нёгерлери, мынга не болуп къалды дегенча, сейир да этедиле, алай ариу жасалгъан, бай къуралгъан стол аланы ичгиге, ашха да ачды да, терен ушакъгъа кийирди. Ол иги да болур эди, баям, нек дегенде киеуню бла аны къатында олтургъан къызны жюреклерини теренинде жаннган отну сезмей эдиле, иги эс бурсала.

Алина Аланы къатында олтургъан ууахтысында кючден тёздю, туруп кетип къалыргъа да болмай. Отоудан чыкъгъандан сора тенг къызы кёлкъалдысын билдирмей къоймады. «Алина, киеу келинчик сен сунуп къойгъан болур эди ансы, сенден кёзюн алалмай къалды, тёгерегинде башха жан болмагъанча».

Киеу олтургъан отоудан чыкъгъанлай, Алина арсарсыз юйюне кетди: кесини жюрегинде, мыйысында, саулайда этинде-женинде не бола тургъанын, аны аз заманчыкъны ичинде къаллай сезим бийлеп къойгъанын ангыларгъа, билирге сюйдю. Алай не кючю, не билими, не акъылы жетмеди сезимин ачыкъ этерге. Аланны бет сыфаты кёз аллындан кетмей къалды, не кери къыстаргъа кюрешсе да. Алина кеси бюсюреген аны да жаратхан, тап бусагъатда уа ала барысы да тас болдула. Жангыз да Алан бийледи Алинаны жаньн-къанын да...

Аланны да: «Тоба, тоба, манга не бола турады, мен кимни кёрдюм? Ким эди ол?! Бусагъатдан айыплы болуп къалама, акъылымы башыма жыяйым. Мындан терк кетерге керекди. Къачаргъа...» - деген оюм мыйысын тешеди.

Той а барады: ичгенле, ашагъанла, тепсерге кюрешгенле да бар... Киеуню жюрегинде къууанч а тас болду, бошалды шургулу той.

Кирди Аланны отоууна жангы келин, кесини къууанч тыпырлы боллугъуна ийнанып.Жашады Алан юй бийчеси бла бир ауукъ, аны сейирге къалдырып, жюрек жылыуун бералмай, бирге къалгъанларында да тынгылауну басып, жюрегинде, санында-къанында ауараны жаш къатынына белгили эталмай.

Къадарлары, мангылайларында жазылары тюбешдирди Аланны бла Алинаны бирге, этди аланы сезимлерин ачыкъ, сёзню туура салдырды. Кёп да бармай, Аланны жаш къатынчыгъы - ол эсли адам кёре эдим - уруш-тюйюш да къозгъамай, ата юйюне къайтды. Андан арысында Алан бла байламлыкъ излемеди, ёхтемлиги хорлады. Анга да бар эди Уллу Аллахны энчи буйругъу: кёп да турмай, ол башха жашха барып, алгъыннгы эрин эсине да келтирмей, улан-къыз къоллу болуп, бюгюн-бюгече да насыплы жашайды. Аланны бла Алинаны къадарлары уа ырахатсыз болду, тынчлыкъсыз да...

- ...Сени кёзлеринге, бетинге, кюзгюгеча къарап турлукъма, - деп аз айтмаучу эди Алина эрине. Алан да анга ыразылыгъын билдире. Бизге бир башха адам керекмейди, бизни сезимибиз, жаныбыз, къаныбыз да бирди. Аллах бизге биринчи къарамдан сюймекликни бошдан бермегенди. Быллай сюймеклик миллион адамдан бирине бериледи.

Бирде Алина, кеси кеси бла ойлаша, быллай сагъышла эте эди: «Дунияда таркъаймагъан, тауусулмагъан зат жокъду деучюле. Аланны манга сюймеклиги таркъайып башласа, мен не этерме, къалай жашарма?!..»

Ахыры 4-чю бетдеди.

Башлам

Сизни ишденми чыгъарадыла? Прокуроргъа барыгъыз!

Бу арт кезиудеги болумну шартларына кёре, Россейде ишсизлени саны 5 миллион адамгъа жете кетгенди. Декабрьни ахырында Генпрокурор Юрий Чайка айтханыча, урунуу законодательствогъа бузукълукъла этгенлери ючюн 2500 чиновник административ жууапха тартылгъанды, иш хакъ кезиуюнде берилмегенини юсюнден сюдлеге 30 минг заявление жазылгъанды. Энди иш бериучюлени бетсизлерине къажау кюрешни бардырыргъа иги да тынч болгъанды: эркинликлерине бузукълукъла этилип, жанлары къыйналгъан адамланы прокуратураны ишчилери къоруулаярыкъдыла. Мындан алгъаракъда Юрий Чайка айтханнга кёре, Президентни жангы законуну проектине тийишлиликде прокуратурагъа россейлилени урунуу эм социальный жаны бла сейирлерин къоруулауда къошакъ полномочияла берилликдиле, алай бла уа прокуратураны сюдге обращенияла бериу жаны бла онглары бютюнда кёбейирикдиле.

Генпрокурор айтханнга кёре, ишлеген адамланы санын къысхартыу бла байламлы болум бусагъатда бютюнда жарсыулуду:

- Адамланы ишден къысылукъ этип чыгъаргъанларыны юсюнден юлгюле кёпдюле, аллай кезиуледе тёленнген пособияла да болжалларында берилмейдиле. Андан тышында да, иш бериучюле ишден чыгъарылгъан адамланы санын тюз айтмайдыла. Алайды да, энди сиз кесигизни ишден тюз чыгъарылмагъаннга санай эсегиз, прокуроргъа тарыгъа таукел барыргъа боллукъсуз. Урунуу эркинликлеригизни жаланда кесигиз, саулай бёлюмлени, цехлени, предприятияланы коллективлери да, биригип, къорууларгъа боллукъсуз, - дегенди Ю.Чайка.

Генпрокурор дагъыда былай къошханды:

- Жаланда бир энчи адамланы праволарына бузукълукъла этилгенлеринде угъай, саулай урунуу коллективлени, предприятияланы сейирлерини юслеринден сёз баргъанда да, прокурор ишни къолгъа бек къаты алыргъа борчлуду.

Александр КОЦ,
«Комсомольская правда» газетден.

Уллу сюймекликни уллу кючю

Ахыры. Аллы 3-чю бетдеди.

Алан да аллай сагъышладан кери тюйюл эди: «Алинаны, кюнча, ариу бети, къартлыкъдан, башха затдан болса да, мутхузлана, бошала, бетини ариулугъу кетип тебиресе, мен а аны шёндюча сюйюп туралллыкъ болурмамы? Угъай, аны бетини нюрю, кёзлерини тазалыгъы, сейирлик акъ, сыйдам мангылайы, жаякълары да мени кеслерине тартып турлукъдула!.. Ариуну кёзю – кюзгю деп андан айта болурла».

Бу экисини бизнеслери да аламат барады. Насыплары тутхан адамла кёре эдим. Жашагъан, ишлеген жерлеринде да тергеулюдюле.

... Ол кюн Алан жаппа-жангы «Мерседесни» юй аллына сюрюп келди. Бек алгъа машинаны ата-аналарына кёргюзтюрге сюйюп, элге тебиредиле, нек ашыкъгъанларыны сылтауун да иги ангыламай.

Артда ол кюнню эсге тюшюргенлеринде, къыйынлыкъ къалай келип къалгъанына тюшюналмай, былай ойлай эдиле: тюппе-тюз жол, машинала жолда аз, къургъакъ асфальт, кюндюзгю кюн... Жол жанында ёсген терек къызыу баргъан машинаны аллына учуп келгенча кёрюндю да, тунукъ таууш эшитилди... Андан сора машинада баргъанлагъа – Аланнга бла Алинагъа, элияча, бир жарыкъ эсленди, ызы бла хар зат къарангыгъа кёмюлдю...

Адамла, чабышып, былагъа жетгенде, машинаны ичин от алып эди. Къазауат этип, рульда олтургъанны тышына чыгъардыла. От анга уллу хата этмегенча кёрюндю, алай бетинде жарасындан къан бара эди. Машинаны артында олтургъанны чыгъаргъанларында, аны бети да, чачы да юйютюлюп эдиле. Быланы больницагъа келтиргенлеринде, врачла тиширыуну сау къалгъанына сейир-тамаша болдула. Быллай кюйген жарала бла сау къалгъанлагъа бир да тюбемегенбиз, дей эдиле.

Аланны мангылайы рульгъа тийген болур эди, баям, андан а эки кёзю да кёрмей къалгъан эдиле. Сокъур болса да, сау къалгъанына асыры къууаннгандан, жууукълары-ахлулары да Аланны къоюп, Алина къайгъылы болгъан эдиле. Ала барысы да бир затны шарт ангылай эдиле: была сау къалсала, бирге сау къалыргъа керекдиле, ёлселе уа, бирге ёлюрге керекдиле, бир бирсиз ала жашау эталлыкъ тюйюл эдиле. Алинаны Москвагъа элтип, Кюйгенлеге бакъгъан арада бакъдырадыла. Сау да болду, алай бети адам танымазча тюрленди. Энди аны эри сукъланыучу, ол сюйюнюучю ариулугъундан зат да къалмагъанды: бетинде, кесеуча, къызыл тырмыла аны эриши этгендиле, сюйдюмлюлюгюнден бир зат къоймай. Аланны уа – бети, къуту да тап, жаланда кёзлери...

Болсада адам тёзмезлик не барды!.. Жангы, къыйын болумда жашап тебиредиле Алан бла Алина. Быланы сюймекликлери бир бирине азаймайды, селеймейди, мутхузланмайды, бирге келген къыйынлыкъ аны бютюн кючлегеннге ушайды. Алан жашау нёгерине бир кюн кёлюнде болгъанны айтды: «Сенлей ариугъа, менича, сокъур адам неге керекди, мен сени эркин этеме, бар, мени къой, кесингча ариу, къууатлы адам бла къура мындан ары жашауунгу. Мен а сени жашауунгдан чыгъып кетейим».

Ол, харип, билмей эди, кёралмай эди Алинаны ариулугъундан чырт да жукъ къалмагъанын.

Энди бизнесни Алина кеси жюрютеди, бир зат да болмагъанча, хар затда алгъынча тургъанча. Бир жол Аланны кёзлерине къаратыргъа деди юй бийчеси. Элтди эрин Москвагъа, Фёдоров атлы клиникагъа салып къаратды. Врачла Аланны кёзлерини анализлерин тинтип бошагъандан сора операция этилсе, аны кёзлери тюз алгъынча кёрюп башларыкъларын айтдыла: кёзлерини ичлери къыяусуз, жилтини, тамырлары сау.

Алина операциягъа ыразылыгъын билдирди. Аланнга уа айтмады анга кёз жарыкъны къайтарыргъа боллугъун. Къатынны жюрегине ачы къоркъуу кирди. Аланны кёзлери сау болуп, кёрюп башласала, мени отда кюйген, эриши бетими кёрсе, ол мени сюйюп турурму? Кёремисе, деди кеси кесине, аны сыфаты сыфатлай, ариу, алгъадан эсе да сюйдюмлю, чырайы бла. Кёзлери да кёрселе уа, андан ариу адам къайда?! Мен а, мен деп, къатын кюзгюге къарап кёп турду. Сора терен сагъышха тумаланып айтды кеси кесине: «Угъай, операция этмесинле, сокъурлай турсун, меники болгъанлай. Кёзлери кёрселе, мени эриши бетиме къарап ол кёп турмаз».

Ол таукел сагъыш бла танг аласында, бир кесек эс табып, къалкъыды тиширыу. Ол кюн окъуна артха Нальчикге къайтдыла самолёт бла. Аланны кесине да, жууукълагъа да врачла бир зат да эталлыкъ тюйюлбюз, дегендиле, деп билдирди.

Аллай бла жашап турдула. Къалай къууаннган эди Алан алагъа жашчыкъ туугъанда. Алина уа андан кем къалмай. Жашчыкъгъа атасы кеси атады Жантемир деп. Къалай сюе эди ол кесини жан, къан тамырын – жашчыгъын! Артыкъда эки жылчыгъы толуп, чабып айлана, сёлешип, кесин сюйдюрюп башлагъанда. Айтды Алан бир ингирде къатынына: «Жашымы бетин бир кёралсам эди, андан сора бир кюн да жашамай ёлсем да жарсымаз эдим. Алай Аллах бермегенди манга аллай насып».

Жашчыгъ а, хар затны ангылагъанча, анасына жютю къарап, «Папаны кёзлери нек кёрмейдиле?» - деп сорду...

Бир ыйыкъдан ала ючюсю да Москвада поездден тюшдюле. Алина эрине, энтта да бир къаратайым сени кёзлеринге, деди. Врачла тиширыугъа тырман да этдиле. Операция бек тап бошалды. Бир айдан Аланнга кёз жарыкъ къайтды. Алай ол алыкъа къатынын, жашчыгъын да кёрмегенди. Ол эртттенликде Алан кесини жастыгъында конверт кёрюп сейир этди. Ачса, ичинде сурат, дагъыда бир жазма. Суратны бир жанына салып, къагъытны окъуду, хар затны ангылады. Алина къагъытда башдан аякъ болгъаныча жаза эди. «Суратха къара да, кесинге да, манга да оноу эт. Мен не оноуунга да ыразы боллукъма».

Биринчи къарамдан жаратылгъан сюймеклик, баям, адамны ахыр солууна дери жашай болур. Бюгюн-бюгече да жашайдыла Алан бла Алина, ол сейирлик сезим жюреклерин жарыта.

ТЕМУККУЛАНЫ Адил,
РФ-ни Журналистлерини союзуну члени, устаз.

Энчи оюм

Келигиз, сагъыш этейик

Жангы жылны байрамы озду. Биз аны бек сакълай эдик. Жууукъларыбыз-тенглерибиз бла тюбешдик, бир бирибизге кёп ариу алгъыш сёзле айтдыкъ. Зауукълу, насыплы кюнле эдиле ала. Байрамыбызгъа назы терек энчи къууат бере эди. Алай, солуу кюнле бошалып, Эски жангы жыл да озгъандан сора назы терекле кир-кипчик къуюлгъан жерлеге атылдыла.

Керекмиди да онюч кюн ючюн назыланы кесерге? Хар кесилген терек – бир къыркъылгъан жашауду. Битеу жер да жарлыракъ, табийгъат да эриширек боладыла. Дуниягъа жаратылгъан эсенг, терек орнат, юй ишле, сабий ёсдюр, сора борчунг толтурулгъаннга сана, дейдиле. Терек орнат... Кёпле салыргъа ашыкъмайдыла, алай байрам кюнле жете башлагъанлай, агъачха барып, назыланы къырып кетедиле.

Къолунгдан келе эсе, игилик эт, келмей эсе уа, хата этмезге кюреш. Ёссюн терек орналгъан жеринде, къартдан кеси назы кетгинчи. Юйде жалгъан назы сюелгенликге, байрам мутхузму боллукъду? Бир бирге сюймеклик жарытады битеу жашауубузну да, хар кюнюбюзню да.

Кесилген терекни тёгерегине барып жырлагъан игимиди? Сагъыш этейик... Бу кюнледе шахарыбызны орамларында атылгъан назы тереклени кёрюрге боллукъду. Алагъа тюрслеп къарагъыз. 2010 жылгъа сау жетсек, биягъы сатып аллыкъмысыз кесилген назы терекчикни? Хау дерге ашыкъмагъыз.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.

Дата

СССР-ни халкъ артисти, Вахтангов атлы театрны, совет кинематографияны эм фахмулу, ариу да актёрларындан бирине - Василий Семёнович Лановойгъа - бу кюнледе 75 жыл болады.

«Акъсюек» актёр

Хар уллу актёрну юсюнден айта, аны энчилигин, башхалагъа ушагъан, ушамагъан да жерлерин белгилеучюдюле. Лановойгъа Аллах, табийгъат да эр киши ариу ауазны, субай агъачны, сыфатны бергендиле. Аллай актёрла бардыла – юслерине фрак, комзол, чепкен – бары да бирча ариу жарашхан. Сёзсюз, Василий Лановой аладанды. Жашауда, сахнада, экранда да интеллигент къылыкълары ол адамлагъа «акъсюек» деп айтдырады. Актёрну къурагъан сыфатларына къарасанг да, ол оюмгъа келесе.

Лановой Вахтангов атлы театрны эм белгили оюнунда-«Принцесса Турандотда» - принц Калафны ролюн ойнагъандан сора «принц» деген ат анга жабышып къалгъанды. «Алые паруса» деген фильм да ол атны бютюнда къатдыргъанды. Сёзсюз, бу рольла Лановойгъа аны сыфаты, къылыкълары ючюн берилген эдиле. Ол аланы айыпсыз ойнагъандан сора уа орус классиканы жигитлерин къурагъанды. «Анна Каренинада» Вронскийни, «Война и мирде» Курагинни сыфатлары актёрну фахмусуну теренлигин да ачхандыла.

Василий Семёнович Уллу Ата журт урушну кёрген тёлюден болгъаны себепли ол тема анга не заманда да жуукълай къалады. Аны «Офицеры» деген фильмде жигити офицерни, чынтты эр кишини, шуёхну юлгюсюдю. Мындан бир къауум жыл алгъа соруу этгенде, «Офицеры» совет къараучуну бек сюйген киносуна чыкъгъанды. Сёзсюз, анда Лановойну къыйыны уллуду.

Актёрну уруш бла байламлы фильмлерини санында «Павел Корчагин» энчиди. Мында ол кесини тёлюсюнде, аны жюрегинде болгъан революцияны ишине, ахшы жашаугъа ийнаныуну кёргюзтгенди.

Лановой, инсанча, гражданинча, совет жылланы сёкгенлеге ыразы тюйюлдю. Ол айтады хар заманны иги, аман жаны да болгъанын, алай ахшы затланы унутургъа жарамагъанын. Бир къауум жыл алгъа актёрну «Великая Отечественная» фильм-эпопеяны, бир къауум жерлеринде Лановой окъугъан сёзлени тюрлендирип, жангыдан жаздырыргъа чакъыргъандыла. Туугъан къыралын, аны тарыхын сюйген, алай аны тюрлендиргенни къабыл кёрмеген актёр ол къужур ишге ыразылыгъын бермегенди. Василий Лановой, хар уллу актёрча, былайда кесини граждан позициясын кёргюзтгенди.

Мындан эки жыл алгъа «Золотая Маска» театр фестивальгъа баргъанымда, Лановойну 70-жыллыкъ юбилейине атап салыннган «Фредерик» деген оюннга къарагъан эдим. Ол, анда жыл санына да къарамай, люстрагъа тагъылып, сахнада учуп, тюрлю-тюрлю акробатика приёмланы да хайырлана эди. Бу шарт актёр иги формада тургъанын, кесине, ишине да сансыз болмагъанын кёргюзтеди.

Аны юй бийчеси актриса Ирина Купченко да театрда биргесине ишлейди. Ала эки жаш ёсдюредиле.

Алыкъа Василий Лановой бизни къууандыра турур деп ышанабыз.

САРАККУЛАНЫ Асият.

ТЕАТР

Элледе, шахарда сабийлеге да

Республикалы гинжи театрны артистлерини ишлери башха коллективледен эсе энчирек къуралады. Сёз ючюн, ала къыш каникуллада ишлеп, бусагъатда уа солуудадыла. Аны директору Владимир Шумахов айтханнга кёре, жангы сезон башланнганлы ол К. Абрамцевни «Самая лучшая морковь» деген пьесасын салгъанды. Аны бла республиканы районларыны, ара шахарны сабий садларына жюрюгенлени, гитче классланы окъуучуларын да таныштдыргъанды.

Бу гитче, иш кёллю коллектив республикалы даражада бардырылгъан кёп байрамлагъа да тири къатышыучуду. Аланы санында гинжи театр жандауурлукъ оюнла да кёргюзтеди. Озгъан жыл ол Нартанны, Чегем шахарны, Крем-Константиновканы школ-интернатларында, «Эдельвейс» сабий реабилитация арада болгъанды.

Белгилисича, КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосу «Искусствону усталары – эллилеге» деген программа хазырлагъанды. Анга кёре, творчестволу коллективле кеслерини жангы сахна оюнлары, программалары бла эллилени таныштырадыла. Ол санда гинжи театр да.

Бу аз санлы труппагъа пьеса сайлагъан тынч болмаучуду. Сёз ючюн, Жангы жылны аллында ол репертуарындагъы «Здравствуй, сказка!» деген оюннга бугъаны сыфатын кийирип, бир кесек тюрлениуле этип, сабийлеге алай кёргюзтгенди.

- Бизни баш борчубуз - ёсюп келген тёлюню ариу къылыкъгъа юйретиудю, огъурлулукъну, тюзлюкню юсюнден айтыуду. Репертуаргъа къошхан хар жомакъда игилик аманлыкъны хорларгъа керек болгъанын эсге алабыз, - дейди Владимир Салманович. – Бу жыл да, хар замандача, гитче къараучу бла къаты байламлыкъда ишлерге, дейбиз. Театрны актёрлары усталыкъларын сюйген, тутхан ишлерини жууаплылыгъын да сезген адамладыла.

Ахча эркин болса, Республикалы гинжи театр Къарачай-Черкес Республикагъа гастрольлагъа барыр мураттлыды. Актёрла уа ишге 19-чу январьда чыгъарыкъдыла.

Бизни корр.

Ма санга!

Полициячыла коллегаларын тутхандыла

Германияда полициячыла тонаучуланы орунларына кеслерини коллегаларын тутхандыла. Уручула, уллу тюкенледен бирине кирип, сатыудан тюшген ахчаны сыйырып кетген эдиле. Бир ненча минутдан тоналгъан супермаркетге полициячыла жетедиле. Ол сагъатчыкъда уа тюкеннге низамны сакълаучуланы дагъыда бир къауому келип, анда болгъан коллегаларын, уручула ала сунуп, тутуп кетедиле. Тонаучула уа аны хайырындан къутулуп кетгендиле.

Нигерияны гражданини аэропортда жашаргъа орналгъанды

Аюлла Юсуф Къазахстанда Астананы аэропортундан кетмей октябрьден бери турады, битеу ол заманны ичинде паспорт контрольну зонасында жашайды. Нигериялы Къазахстандан Къытайгъа учхан эди, алай самолётха миннгенде керекли талонну анга берирге унутуп къойгъан эдиле, ол себепден а къытайлыла Аюлла Юсуфну артха къайтарадыла. Визасыны болжалы тауусулгъаны себепли уа ол эр кишини Къазахстаннга да жибермей, андан да чыгъаралмай турадыла. Жазыкъ пассажирни къадарыны юсюнден вопрос тамамланылып бошалгъынчы уа, аны аш-суу бла чекчиле жалчытадыла.

Татьяна ШИРМАНОВА.
«**Труд**» газетден.

Чам халда

О хахай, кёзге кёрюнюучюле!

Мени шагъырейим Махмут пенсиягъа чыкъгъанлы заманыны кёбюсюн телев изоргъа къарай ётдюреди. «Къыралгъа эки жыйырма жыл ишледим. Жетеди ол манга. Энди уа солугъан этерикме. Пенсиягъа берилген ахча ашыма, суууума боллукъду. Къырал солургъа ашыргъан эсе, солургъа керекме», - деп къойгъанды.

Арталлыда къолун ишге жетдирмейди десек да жарамаз. Юйде 2-3 тууар барды да, алагъа къарай туруучуду. Бир кюн почтачы къыз Махмутха пенсия ахчасын келтиреди. Ол а, тюкеннге ётюп, уллу сыра шешаладан бирин алады. Кече юйдегиси тынчайгъандан сора, тапчаннга да таянып, андан да тарта, телевизоргъа къарай болады.

Биягъы адамланы кёзлерине кёрюннгенлени (привиденияланы) юслеринден барады фильмде хапар. Тозурагъан чачлы, узунетек тиширыу кече тёшеклеринде жатып тургъан эр кишилени боюн тамырларына узун тишлерин беклеп, къанларын ичеди. Сора къан жугъу бетин телевизордан бери къаратып, сен да былайдамыса, энди кезиу сеникиди дегенча, бираз къарайды.

Башына сыра уруп тургъан Махмут аны кёргенде, кертиси бла да, ол зат аллына чыгъып къалгъанча, элгенип, тапчандан секирип, ёрге да бир къобады. Кино болгъанын ангылап, жерине олтурады. Бираз кесине келгенден сора: «Эй, Аллах, быллай затладан мени кери эт, кече тюшюмде кёргенден окъуна сакъла», - деп тилек да этеди. Дагъыда кеси кесине: «Не затха къоркъама?.. Быллайгъа уа юйренирге керек эдим. Жыйырма жылдан артыкъ заманны ичеди да къанымы», - дей, ичинден мурулдай, тапчаннга олтурду. Алай Махмутну тынчлыгъы къуругъан эди.

«Ай, ол заманда Амырханны ариу Сакинатчыгъын алып къойсам эди, къалай тап жашап турлукъ эдим. Кеси да къоншум. Атасы, анасы да бек сюйюп берлик эдиле. Кесими башсызлыгъым. Къатынны узакъдан алыргъа керекди деп эшитген эдим да. Энди уа бир къайын жууугъум къатын алды, бирини къызы эрге барды, башхасына уа сабий тууду. Баш кюн бла бош кюн ол жанына барыргъа жол чыгъа... Бармай а бир кёр. Биягъы къан ичиучю губулай илинир да, тынчлыгъынгы къурутур...»

Сыра игирекми татый башлагъан болур эди Махмутну башына, кёпден бери ичинде жыйылып, тышына уа чыгъарыргъа базыналмай тургъан затчыкъларын, къатыны жатхан отоуну эшигине ачылыпмыды, жабылыпмыды дегенча терк-терк къарай, кеси кесине айта, отоуда ары-бери атлайды.

Ол да алай эте, кесине жер тапмай тургъанлай, арбаздан парийни юрген тауушу чыкъды. «Ай, начасла, жети къоюмдан тёртюсюн алып кетдигиз. Энди уа къалгъан ючюсюнеми келгенсиз? Тутмакъланы бек теренине олтуртурукъ болсала да, мен сизни къоргъашин юлюшлю этейим», - деп, Махмут мюйюшде сюелген экиатар къауалын да сермеп, тышына атылды.

Тауушха юй бийчеси тёшегинден къобуп, сабийлени уятмазча, шыбыртсыз эрини отоууна киреди. Баш иесин жеринде кёрмей: «Хо, бусагъат къайтыр», - деп, ундурукъгъа таянады.

Кюз арты эди. Кече суукъ. Махмут, къауалын да онг къолунда тутханлай, мал орун тёгерегине эки-юч кере да айланды. Сора, мюйюшде бугъуп, орам таба да иги кесек къарап турду. Бир жерде къымылдагъан жан кёрмеди. Ачыуу бла бираз турду, алай сууукъ сюеклерине жете башлагъанда, юйге кирди. Коридорда чыракъны ёчюлтюп, отоууна ташайды.

Шёндю бираз къысхаракъ да болгъанды ансы, эрге баргъынчы, Мариямны чачы табанына жете эди. Базыкъ, къара эшмесин жерге жетдире келсе, битеу къызла анга сукълана эдиле. Чачын жууса, шинтикге минип тарап болгъанды. Шёндю да бир хатасы жокъду.

Тышында сууукъ болуп келген адам ундуругъуна жууукълашды. Ай кече эди. Бети иги эсленмесе да, терезеден ургъан жарыкъ адамны ауанасын кёргюзте эди. Махмут жууургъанны ачып, ары батылайым дегенлей, узун акъ жыйрыгъы, чачылгъан къап- къара чачы белинден энишге ийилип биреу ёрге къоба: «Андан бери къайда эдинг сен», - деп къолларын бизни шуёхубузгъа узатды. Алфавитни биринчи харфы «А»-ны айтып, кесин да узакъгъа созуп, Махмутну аллай къычырыгъы чыкъды, аллай къычырыгъы. Сабийле жатып тургъан жерлеринден, не болгъанын ангыламай, чартлап, аталарыны отоуларына чапдыла. Таматалары чыракъны жандырды. Аллайны кёр... Къычырыкъдан аналарыны эси аууп, полгъа жыгъылып, аталары уа, жеринден тебалмай, эки къолу бла башындан къаты къысып.

Андан бери шуёхубуз кече отоуунда чыракъ жандырады. Мариям а, жумушу бла анга барса, эшикни къагъып: «Менме, мен», - деп киреди.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

КЪОРКЪУУСУЗЛУКЪ

От ёчюлтюучюлеге тюз телефон номер бла сёлешигиз

От тюшген болум къаллай хата келтирирге боллугъу адамла от ёчюлтюучюлени не заманда чакъыргъанлары бла байламлыды. Аны юсюнден биз жамауат бла тюбешиулерибизде, газетлени бетлеринде жазып билдиргенлей турабыз. Алай, жарсыугъа, кёпле, телефон бла сёлешип, от ёчюлтюучюлени чакъыра окъуна билмейдиле.

Шёндю адамланы кеслерини мобильный телефонлары бардыла жанларында. Сотовый связьны операторлары терк болушлукъ этген службалагъа сёлешиуню хакъсыз этгендиле. Алай стационар аппаратда «01», «02», «03», неда «04» тарихлени ала эсегиз, мобильныйден сёлешгенде «Билайнны» операторлары «001», «МТС-никиле» «012» неда 01-ни алып энтта да кесигиз сюйген бир тарихни къошугъуз, «Мегафоннукъула» да алайдыла.

Болумну юсюнден телефон бла от ёчюлтюучюлеге ашыкъмай, къалайда, не зат жаннганын, ким билдиргенин, къаллай телефон номерден сёлешгенин да айтыргъа керекди адам. Ол заманда службаны ишчилерине къыйын болумну кетерирге къаллай кюч керегин тохташдырыргъа себеплик этериксиз.

От тюшгенни юсюнден мычымай билдирирге кереклисин энтта да бир кере эсигизге салыргъа сюебиз. Нек дегенде кёпле отну кеси алларына ёчюлтюрге кюрешедиле. Сёз ючюн, былтыр февраль айда КъМКъУ-ну политехника колледжинде алай болгъанды. Учреждениеда ишлегенле отну кеслери ёчюлталмагъандан сора чакъыргъандыла от ёчюлтюучюлени. Аны хатасындан ол зам анда адамла ёлген эдиле.

ЖАНСЮЙЛАНЫ Рустам,
КъМР-ни от тюшюуге къажау кюрешген службасыны инструктору.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашауну бёлюмю - 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-75-82.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жашлыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71.
Письмоланы, рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю-47-31-28. Сурат алыучу бёлюм - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н-0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республиканы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связьны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: 42-06-51, 42-19-97

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Мокъаланы Зухура - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Ахматланы Шахида (1-чи бет), Акъушланы Феруза(4-чю бет), Бийчеккуланы Жаннета (3-чю бет), Зезаланы Лида (2-чи бет) - корректорла.

Тиражы 3850 экз. Заказ № 88

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

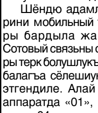

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5